

พุทธกวี หวาง เหว่ย

ชีว ชูหลุน¹

บทคัดย่อ

หวาง เหว่ย (Wang Wei) หนึ่งในกวีเอกของสมัยราชวงศ์ถัง เกิดในครอบครัวที่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด จึงมีความเข้าใจหลักธรรมคำสอนในศาสนาพุทธเป็นอย่างดีมาตั้งแต่ยังเยาว์ และได้รับสมญานามว่าพุทธกวีในภายหลัง แม้ว่าบทกวีในระยะแรกของหวาง เหว่ย จะแสดงออกถึงจิตใจที่รักความก้าวหน้าและจริงจังต่อชีวิต แต่เมื่อประสบกับความผันผวนหลายครั้งในชีวิตราชการ หวาง เหว่ยก็หันเข้าหาโลกแห่งธรรมะและธรรมชาติ และสร้างผลงานร้อยกรองด้านบรรยายทิวทัศน์ธรรมชาติ โดยแทรกหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไว้ในงานของตน บทความนี้กล่าวถึงคุณค่าในบทกวีของหวาง เหว่ยที่บรรยายธรรมชาติและแฝงไว้ด้วยหลักธรรมและแนวคิดเรื่องสุญญตา โดยยกตัวอย่างบทกวีที่มีชื่อเสียงของหวาง เหว่ย ซึ่งผู้เขียนได้ถอดความเป็นภาษาไทยแล้ว เป็นต้นว่า ลู่ไจ้ (Lu Zhai) ซึ่งเป็นงานร้อยกรองที่มีชื่อที่สุดบทหนึ่งของหวาง เหว่ย

~~~~~

ท่านผู้อ่านที่สนใจกวีจีน ส่วนใหญ่จะรู้จักหลี่ ไป่ (李白 Li Bai ค.ศ. 701 - 762) รัตนกวีจีนที่ได้สมญาว่า “ฉือเซียน” (诗仙 Shixian) หรือ “เซียนกวี” และ

---

¹ Qiu Sulun ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะวิชาภาษาเอเชียเอฟริกัน มหาวิทยาลัยภาษาต่างประเทศปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

ตู้ฝู่ (杜甫 Du Fu ค.ศ.712 - 770) ซึ่งได้สมญาว่า “มื่อเจิ้ง” (诗圣 Shisheng) หมายถึง “ปราชญ์กวี” ส่วน “พุทธกวี” (诗佛 Shifo) หวาง เหว่ย (王维 Wang Wei ค.ศ.701 - 761) คนไทยรู้จักกันน้อยมาก

หวาง เหว่ยเป็นคนในยุคราชวงศ์ถัง (ค.ศ.618-907) อันเป็นยุคทองแห่งกวีนิพนธ์จีน ขณะเดียวกันก็เป็นยุคที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองที่สุดยุคหนึ่งของจีน เพราะฉะนั้นกวีในยุคนี้มีอยู่ไม่น้อยที่ได้รับอิทธิพลจากหลักธรรมพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนของนิกายเซน

หวาง เหว่ยเป็นเอกตักตะในด้านนี้ และมีผลงานมากมายจนได้รับสมญานามว่า “พุทธกวี” อันทรงเกียรติ หวาง เหว่ย เกิด ค.ศ.701 ในครอบครัวขุนนางทหารที่มีตำแหน่งไม่สูงนัก เป็นคนที่มีไหวพริบมาตั้งแต่เด็ก มีทักษะพิเศษทั้งในด้านกาพย์กลอนและการวาดภาพ เล่ากันว่า อายุ 9 ขวบก็เริ่มแต่งบทกวี อายุ 15 ปี จากบ้านไปศึกษาหาความรู้เพื่อที่จะรับราชการเป็นขุนนางต่อไปในอนาคต หวาง เหว่ยเข้ารับราชการเป็นขุนนางตั้งแต่อายุ 20 แต่ชีวิตราชการของหวาง เหว่ยนั้นพูดได้ว่าขลุกขลักมิได้ราบรื่นอย่างที่คิด ต้องลุ่มๆ ดอนๆ อยู่ระหว่างการเป็นขุนนางกับการเก็บตัวสันโดษมาโดยตลอด

หวาง เหว่ยสอบจอหงวนได้ใน ค.ศ. 721 และได้รับราชการเป็นขุนนางในตำแหน่งไท่เล่อเจิ้ง (太乐丞 Tailecheng)² มีหน้าที่ดูแลด้านศิลปการดนตรี แต่ต่อมาไม่นาน เพราะนักแสดงในสังกัดเกิดเหตุเซดสิงโกลีเหลื่อง ตัวเองจึงต้องพลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วยในฐานะที่กระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของฮ่องเต้ เพราะสี

² ขุนนาง ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางด้านศิลปการแสดง

เหลือเป็นสี่ประจำองค์องค์ใด ใครจะใช้สื่อนี้ไม่ได้เด็ดขาด หวาง เหว่ยจึงถูกลดตำแหน่งให้เป็นชั้นจวิน (参军 canjun ตำแหน่งทางทหาร) ที่จีโจว³ ชีวิตราชการของ หวาง เหว่ยจึงขึ้นๆ ลงๆ แต่นั่นมา

ในหนังสือ *ถังฉุกับโบราณ* 《旧唐书 Jiu Tangshu》 ภาคประวัติหวาง เหว่ย 《王维传》 บันทึกไว้ว่า “พี่น้องของหวาง เหว่ยล้วนนับถือพุทธศาสนา กินมังสวิรัต เลือฝ้อาภรณ์ที่แต่งปราศจากลวดลายสีส่น” จากบันทึกนี้เราพอจะอนุมานได้ว่า ครอบครัวของหวาง เหว่ยคงเป็นครอบครัวที่บูชาพระพุทธศาสนาด้วยความศรัทธาสูงยิ่ง ข้อนี้ยังจะพิสูจน์ได้จากที่หวาง เหว่ยตั้งชื่อรองของตนเองซึ่งคนจีนจะเรียกว่าจื่อ⁴ (字 zi) ว่า หมัวเจี๋ย (摩诃 Mojie) ซึ่งก็คือ มลเกียรติ เป็นคำที่ตัดย่อมาจากคำว่า วิมลเกียรติ (维摩诃 Weimojie) หวาง เหว่ยเคารพศรัทธาท่านวิมลเกียรติอย่างยิ่ง คำว่า วิมลเกียรติ ภาษาจีนกลางออกเสียงว่า เหว่ยหมัวเจี๋ย (Weimojie) หวาง เหว่ยมีชื่อตัวว่า เหว่ย (维 Wei) จึงตั้งชื่อรองว่า หมัวเจี๋ย เรียงกันเข้าแล้วก็คือเหว่ยหมัวเจี๋ยซึ่งก็คือวิมลเกียรตินั่นเอง จะเป็นเพราะเกิดในครอบครัวที่นับถือบูชาพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด กวีนิพนธ์ของหวาง เหว่ยจึงแทรกหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก หรืออาจจะเป็นเพราะความผันผวนไม่แน่นอนของชีวิต ทำให้หวาง เหว่ยสามารถเข้าถึงหลักธรรมคำสอนเหล่านั้นได้เป็นอย่างดีก็ได้ นอกจากนี้แล้ว หวาง เหว่ยยังคบหากับอาจารย์เซนหลายรูป อาจารย์ที่เขาเคารพนับถือที่สุดคือเฉิน

³ ชื่อจังหวัดในสมัยนั้น อยู่ในเขตมณฑลเหอหนานในปัจจุบัน

⁴ คนจีนโบราณเมื่ออายุได้ยี่สิบปีก็จะตั้งชื่อรองของตน ชื่อรองนี้จะตั้งเองหรือให้คนอื่นตั้งก็ได้ เมื่อมีชื่อรองแล้วคนทั่วไปก็จะเรียกชื่อรองจะเรียกชื่อตัวอีกไม่ได้ เพราะชื่อตัวนั้นเป็นชื่อที่พ่อแม่ตั้งให้ถือว่าเป็นของสูง

ฮุย (神会 Shenhui ค.ศ.686-760)⁵ ซึ่งได้รับเขาไว้เป็นศิษย์ เฉินฮุยถึงเห็นว่าหวาง เหว่ยนั้นเป็น “ผู้รู้จริง” ในหลักพุทธธรรม จึงให้เป็นผู้แต่งจารึกให้ฮุยเหิง (慧能 Huineng) สังฆปริณายกองค์ที่ 6 ของนิกายเซน จารึกบทนี้มีคุณค่าอย่างสูงในการ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฮุยเหิง⁶ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลที่จะศึกษาวิจัยความคิดของหวาง เหว่ย เองด้วย

หวาง เหว่ยนับเป็นพุทธทั้งทางกวี การวาดภาพ และดนตรี ภาพทิวทัศน์ ธรรมชาติของหวาง เหว่ยถือว่าเป็นปรมาจารย์ของจิตรกรของสำนักนิกายเซนฝ่ายใต้⁷ เลขที่เดียว แต่ที่มีชื่อยิ่งกว่าภาพวาดคือบทกวีของเขา ผลงานทางด้านกวีของหวาง เหว่ย ที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันมีทั้งหมดกว่า 400 บท เขาเขียนบทกวีได้ทุกรูปแบบ แต่ที่ ถนัดที่สุดคือ ลู่มีอือ (律诗 lǜshi)⁸ กับ เจ่วจู่ (绝句 jueju)⁹ งานประพันธ์ระยะแรก ของหวาง เหว่ยมีทั้งงานที่แสดงออกถึงความเอาใจจริงเอาใจต่อชีวิตและจิตใจที่รักความ ก้าวหน้า มีทั้งงานที่เย้ยเยาะเสียดสีสังคม แต่ในระยะหลัง เมื่อชีวิตประสบกับความผัน พวนหลายครั้งเข้าก็หันมาสร้างงานด้านบรรยายทิวทัศน์ธรรมชาติ โดยแทรกหลักธรรม คำสอนของพุทธศาสนาไว้ในงานของตนจนเป็นที่เลื่องลือดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า

⁵ พระอาจารย์เซนสมัยถัง เป็นผู้เผยแผ่แนวคิดศรีสุวัณโณของฮุยเหิงภายหลังจากที่ฮุยเหิง มรณภาพ

⁶ ท่านพุทธทาสภิกขุถอดเสียงอ่านเป็น เว่ยหล่าง

⁷ นิกายเซนในจีนภายหลังจากสังฆปริณายกองค์ที่ 5 แล้ว ก็แตกแยกออกเป็นสำนักฝ่ายใต้กับสำนัก ฝ่ายเหนือ สำนักฝ่ายใต้นั้นมีท่านฮุยเหิงเป็นสังฆปริณายก ส่วนสำนักฝ่ายเหนือนั้น เลินจู่เป็นผู้ ก่อตั้งขึ้น

⁸ รูปแบบบทกวีจีนชนิดหนึ่ง บทหนึ่งมี 8 บาท มีประเภบาทละ 5 คำ และ บาทละ 7 คำ

⁹ รูปแบบบทกวีจีนชนิดหนึ่ง บทหนึ่งมี 4 บาท มีประเภบาทละ 5 คำ และ บาทละ 7 คำ

หวาง เหว่ยนั้นเป็นทั้งกวีและจิตรกรเอกที่มีชื่อเสียงมากไม่เพียงในยุคนั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อคนรุ่นหลังมาจนปัจจุบัน ชู ดงพั่ว (苏东坡 Su Dongpo ค.ศ.1037-1101) กวีเอกสมัยราชวงศ์ซ่ง กล่าวชมงานกวีและภาพวาดของหวาง เหว่ยไว้ว่า “เรามองเห็นภาพได้จากบทกวี และเราสามารถอ่านบทกวีได้จากภาพ” ดังจะเห็นได้จากบทกวีในดงไฟ ซึ่งเป็นตัวแทนของงานกวีที่มองเห็นภาพได้ของหวาง เหว่ย

独坐幽篁里

弹琴复长啸

深林人不知

明月来相照

โดดเดี่ยวเดียวดายในดงไฟ

สังัดไพรสงบเงียบสิ้นสรรพเสียง

บรรจงคิดพิณเสนาะกลอขับเคียง

ส่งสำเนียงพลีพรึงเกล้าเสียงพิณ

กลางพนาป่าไผ่ลึกไพศาล

เนาสถานปลอดคนแจ้งถวิล

จันทร์สกาบทอแสงลออจันทร์

ส่องสว่างโรยรินอยู่ด้ายเดียว

จากกวีบทนี้ เราสามารถเห็นภาพใครคนหนึ่งนั่งอยู่ลำพังในดงไฟที่สงบเงียบ ปราศจากสรรพสำเนียงใดๆ คนคนนั้นนั่งคิดพิณพร้อมกับส่งเสียงกังวานกลอเสียงพิณ กลางป่าไผ่ลึกที่ปราศจากการรู้เห็นของผู้คน จะมีก็แค่แสงจันทร์ส่องสว่างเป็นเพื่อนรู้เห็น ได้ยินอยู่เพียงเดียวดาย

ในฐานะปัญญาชน การศึกษาพุทธศาสนาของหวาง เหว่ยแตกต่างไปจากภิกษุสงฆ์ในสมัยนั้นที่มีพระอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอดให้ และยึดมั่นในนิกายเดียว ส่วนหวาง เหว่ยนั้นแม้จะนับถือศรัทธานิกายเซนเป็นพิเศษ แต่ก็ได้คบหากับภิกษุสงฆ์ทั่วๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นในนิกายใด จึงไม่มีอคติต่อนิกายใด หลักสำคัญในพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อ

แนวคิดและแนวการประพันธ์ของหวาง เหว่ยลึกซึ้งที่สุด คือ หลักสัจยญาซึ่งไม่ยึดมั่น
ถ้อยมั่นในสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น

งานกวีของหวาง เหว่ยที่ได้รับการยกย่องที่สุด คือ การเขียนบรรยายธรรมชาติโดย
แทรกแนวคิดเกี่ยวกับสัจยญา และหลักธรรมที่ชี้ความว่างเปล่าเป็นสรณะไว้ในบทกวี
นั้นๆ นัยที่แฝงอยู่ ในดงไฟ คือ เมื่อปลีกตัวจากโลกีย์ภาวะอันวุ่นวาย ก็จะบังเกิดความ
รื่นรมย์ทางใจท่ามกลางความสงบเงียบ กวีในขามนี้ย่อมอยู่เหนือปฏุนวิสัย ปราศจาก
สิ่งพันผูกเหนี่ยวรั้งใด ๆ อันเป็นความสุขในทางธรรม

ความยึดมั่นในหลักสัจยญาและความเงียบสงบว่างเฉยเป็นแนวความคิด ซึ่งได้รับ
การถ่ายทอดลงในงานประพันธ์ของหวาง เหว่ยเป็นจำนวนมาก ที่น่าสังเกต คือ เขาจะ
มีความรู้สึกสนิทสนมใกล้ชิดกับธรรมชาติเป็นพิเศษ บทกวีของเขาจึงมักจะสอดแทรก
หลักธรรมเหล่านี้ โดยอาศัยการพรรณนา ภูเขา ไตรกธาร เมฆหมอก พระจันทร์
เป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ดังนี้

人闲桂花落
夜静春山空
月出惊山鸟
时鸣春涧中

คราวว่างทอดอารมณ์	สงบชมกุ้ยฮวาร์่วง
กำสั่นสงัดสรว	วสันตศิรีเปลี่ยว
จันทร์ราพันขอบฟ้า	สกุณาผวาเหวี่ยง
ส่งเสียงร้องกริดกรือว	เป็นระยะ ณ ไตรกธาร

สิ่งที่กวีต้องการจะถ่ายทอดก็คือ ไม่ว่าจะเป็นภาพกุ้ยฮวาร์่วงหรือเสียงนกร้อง

หรือแม้แต่เสียงน้ำในโตรกธาร ล้วนเป็นภาพลวงตาทั้งสิ้น การเคลื่อนไหวทุกอย่าง
ต้องการเน้นให้เห็นความเงียบ (ความว่างเปล่า) ที่ยั่งยืน การที่ก็สามารถมองเห็นและ
ได้ยินเสียงดอกลีลาวดีที่เล็กเป็นฝอยละอองร่วงหล่นลงมา หรือภาพจันทร์ทราฟ้นขอบฟ้า
ท่ามกลางความเงียบสงัดจนนกกาพวาและแม้กระทั่งเสียงนกส่งเสียงร้องจากโตรกธาร
ในหุบเขา ก็เป็นการให้สัมผัสถึงความเงียบความว่างเปล่าอันเป็นจริง เพราะเงียบแล้ว
จึงได้ยิน นี่คือการวางเฉย และการมองทุกอย่างว่าว่างเปล่าในจิตของกวี

秋山敛余照

飞鸟逐前侣

彩翠时分明

夕岚无处所

สุริยันยอแสงต้องชีวิตฉัน¹⁰   วิหคเหินเรืองันบินลับหาย

ภูเขาเขียวเลื่อมสลบเลือนมลาย   ละอองหมอกพัดพรายกระจายจร

บทกวีที่ยกมานี้ก็เป็นอีกบทหนึ่งที่คุณเขียนต้องการเน้นว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็น
อนิจจัง ไม่มีอะไรแน่นอน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นนั้นเกิดแล้วก็แตกดับไป ดังหนึ่งภาพที่
จินตนาการจากใจหาใช่เป็นของจริงไม่   กวีต้องการบอกให้รู้ว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นใน
ธรรมชาติล้วนไม่เที่ยง แสงตะวันอันแรงกล้าลับหายไปในยามเย็น วิหคที่บินมาเป็นฝูง
ลับไปจากสายตา สีอันเขียวขจีของภูเขาก็กเลือนมลาย ละอองไอเมฆหมอกก็กระจาย
สลายสิ้น

บทกวีที่มีชื่อที่สุดของหวาง เหว่ยที่ฝังใจคนรักกวีมาจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ บทกวีที่

¹⁰ ภูเขาในฤดูใบไม้ร่วง

ชื่อว่า ู่ ไซ¹¹ (鹿柴 Lu Zhai) ซึ่งผู้เขียนได้ถอดเป็นกลอนเปล่าไว้ดังนี้

空山不见人

但闻人语响

返景入深林

复照青苔上

ท่ามกลางขุนเขาที่เงียบสงัดปราศจากผู้คน

แ่ววสำเนียงเสียงสะท้อนก้องแต่ไกล

ตะวันชิงพลบแผ่รังสีย้อนกลับสู่ป่าลึก

สาดต้องตะไคร่ที่เขียวชะอุ่มอีกครั้ง

ความเงียบสงัดของเขาสูง ซึ่งเงียบจนกระทั่งเสียงพูดแต่ไกล โฟ้นนอกภูเขาก็ก้องสะท้อนก้องเข้าไปถึง สิ่งทีกวีต้องการบอกผู้อ่านนอกจากความเงียบอันเป็นจริงแล้ว ก็อภาวะวัฏจักรอันหมุนเวียนเปลี่ยนผันทวนทบตามหลักพุทธศาสนา ตะไคร่เขียวในป่าลึกซึ่งรับแสงตะวันทั้งเช้า ทั้งเที่ยง แต่ครั้นยามเย็นตะวันก็สาดส่องกลับเข้ามาอีกครั้ง

บรรยากาศที่เงียบสงัดเป็นลักษณะพิเศษในงานประพันธ์ของหวาง เหว่ย และโดยส่วนลึกแล้วก็สะท้อนให้เห็นถึงภาวะจิตของตัวเอง ที่มองทุกสิ่งทุกอย่างด้วยจิตที่ว่างเปล่า ปลอดวาง ภาษาที่เรียบง่าย นัยแห่งพุทธธรรมที่แผ่แวววาวในบทกวีตราตรึงอยู่ในใจผู้รักกวีมาเป็นเวลากว่าพันปีโดยมิได้จืดจาง

¹¹ ชื่อสถานที่

บรรณานุกรม

- (清) 蘅塘退士编选.《唐诗三百首》. 辽宁: 吉林文史出版社.2004.
 เห่ง ถ้งทุยถึ้อ (กวีสมัยราชวงศัซง). กวีนิพนธัราชวงศัถ้ง 300 บท. จัหลิน :
 สำนักพิมพ์เหวินถึ้อ, 2004.
- (清) 朱孝臧编选.《宋词三百首》. 辽宁: 吉林文史出版社.2004. จู
 เสี่ยวจ้ง (กวีสมัยราชวงศัซง). กวีนิพนธัสมัยซ่ง 300 บท จัหลิน : สำนักพิมพ์
 เหวินถึ้อ, 2004.
- 陈铁民.1990.《王维新论》. 北京: 北京师范学院出版社 เฉิน ถึอหมิน.
 ประมวลบทกวีหวาง เหวย. ปักกั๋ง: สำนักพิมพ์วิถยาลัยครูปักกั๋ง, 1990.
- 孙武昌. 1988.《佛教与中国文学》. 上海: 上海人民出版社 ซุน อู๋ซาง.
 พุทธศาสนากับวรรณคดีจีน. เจียงไ้: สำนักพิมพ์เหรินหมิน, 1988.
- 王志远主编. 1990.《中国佛教文学》. 北京: 今日中国出版社 หวาง
 จื่อหยวน. วรรณคดีพุทธศาสนาจีน ปักกั๋ง : สำนักพิมพ์จันรื่อแห่งประเทศจีน,
 1990.

ABSTRACT

Wang Wei: A Buddhist Poet

Born in a devout Buddhist family, Wang Wei (A.D.701-761), a famous poet of the Tang Dynasty, gained a good understanding of the Buddhist doctrine at a very young age, prompting him to become a Buddhist poet years later. Although in his early age Wang Wei wrote many works expressing his deep concerns for social life, after suffering from several setbacks in his official career, he turned to the spiritual world and the world of nature and wrote more poems describing nature and inserting Buddhist dhamma in his works. This article makes particular appreciative comments on Wang's poetry, which is infused with dhamma and the idea of nothingness, citing some representative verses which she translated into Thai, for example, "Lu Zhai" or "Deer-Park Hermitage".